



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

Caput quartum. Quo ordine, quibus temporibus Origenis libri lucubratī sint
exploratur

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

A

CAPVT QVARTVM.

QVO ORDINE, QVIBVS TEMPORIBVS ORIGENIS LIBRI
LVCVBRATI SINT EXPLORATVR.

I. Variis Origenis *scriptioibus* suus ordo, sua tempora ex Eusebio assignantur. II. Quo tempore Tetrapla, Hexapla, & Octapla concinnaverit, investigatur. III. Notantur nonnulla circa ordinem ac tempus Exegeticon, ac Syntagmatum ipsius quorundam. IV. Distinguntur ejusdem Homiliae extemporales, & in otio elaboratae.

I. **S**I temporum effugisset injuriam liber ille Eusebij De vita Pamphili, in quem librorum Origenis indicem insererat, argumento huic quod persequimur magna lux accederet: quo quoniam caremus subsidio, quid in ipsius Historia nobis opis situm sit videamus. Hunc enim, ut in reliquis quae ad Origenem pertinent, ita haec etiam in parte ducenti praecipue spectabimus, in qua nobis proposuimus investigandum, quo ordine singuli Adamantij libri, quorum memoria superest, quibus temporibus fuerint lucubratum. Quae prior ergo ab eo celebratur Adamantij scriptio, ij sunt Commentarij in veteres Philosophos, qui diuturnitate temporis omnes interciderunt. Proxima commemorantur Scripturae sanctae interpretationes, quarum non contemnenda pars ad hanc diem servata est. Sacra volumina non longe post initia Alexandri commentarijs explicare cum cepisse reperio. Ac primum a Iohannis Evangelio auspiciatus est, in eumque priores quinque Tomos Alexandriae composuit; necnon in Genesim priores octo & Duodecim. Quinetiam viginti quinque priores Psalmos, & Ieremiae Threnos ibidem expositionibus illustravit; in hisque sese libros De resurrectione iam ante elaborasse significavit. Libros quoque *de* *regis*, & *spu* *ca* *tr* *ic*, antequam Alexandria excederet, composuit. Adepto Imperium Maximino, librum edidit De martyrio. Eo vero sublato, cum rerum potiretur Gordianus, in Iliam & Ezechielem commentatus est in Caesariensi secessu. Meminit praeterea Eusebius Epistolae ad Africanum, qua historiae Susanna fides & auctoritas propugnatur: tempus vero quo data ipsa est, non assignat. Refert illud Petavius ad annum Christi 222; quo anno Imperium cepisset Alexander; cur ita sentiret, neutiquam adscripsit. At cum Nicomediae scripta sit praesente Ambrosio, datam illam conjicio Imperium tenente Gordiano, annum aetatis agente Origene circiter quinquagesimum secundum, cum Caesarea Athenas profectus, Nicomediae Ambrosium obiter adiit. Postquam migravit Athenas, inchoatos in Ezechielem Commentarios ad umbilicum perduxit: Cantici vero Canticorum expositionem aggressus, lucubratis prioribus quinque libris, reliquos quinque Caesaream redux *E* absolvit. Anno Philippi tertio sexagenarium annum praetergressus Homiliae ex ore suo, dum concionaretur, à notariis excipi tum primum passus est. Vnde constat bonam earum partem, quae ad nostram aetatem transmissae sunt, non ab alio esse tempore repetendas. Homilia puta in Psalmum 82, cujus fragmentum ex Eusebio depromimus, adversus errorem Hellesaitarum haec aetate exortum habita est. Hac ipsa tempestate Celsum libris octo consutavit; in Matthaei Evangelium, & Prophetas Duodecim commentarios concinnavit; plurimas etiam Epistolas ad Philippum Imperatorem, & ad conjugem ipsius Severam, aliosque complures dedit, quae sparsim in eo libro Eusebij suis temporibus assignantur.

II. Tetraplorum & Hexaplorum, quorum mentionem fecit Eusebius libr. 6. Histor. cap. 16. cui temporis adjungenda sit descriptio, statuere promptum non est. Factum id significare videtur Eusebius multo antequam Alexandria Origenes excessisset, tunc nimirum cum Ambrosium ad Christi fidem convertebat. Epiphanius autem Tyri lucubrata ea non semel asseveravit. Ego vero aliud rei huic tempus deputo, quando scilicet Christianos vexante Maximino Caesaream Cappadociae ad Firmilianum confugit Origenes. A Iuliana enim liberaliter exceptus & domo & Bibliotheca à Symmacho olim instructa, ad eam deinde hereditatis jure transmissa, nactus illic est Scripturae sacrae exemplaria, quibus usus fuerat Symmachus. Tum vero Codices ipsam confixisse inter se & conjunxisse probabile est: sed cum institutum opus per angustias temporis ibi absolvere non posset, supremam ipsi manum in otio Tyrio imposuisse. Non quod de iis cogitasse Origenem tum primum putem; sed Alexandriae fortasse prius animo informata, Caesarea Cappadociae in-

choata, Athenis & Casarea Stratonis affecta, ac Tyri demum arbitror fuisse perfecta. Ita A
 Eusebio conciliatur Epiphanius, quorum ille aliquam in concinnandis Hexaplis Alexan-
 dria operam ab Origene positam videtur significare; hic Tyri fuisse composita aperte
 docet; quod ita intelligendum est, non Tyri solum ea elaborasse Origenem, sed in iis
 etiam locis, in quibus octo & viginti ante mortem annis versatus est, quos Tyri trans-
 actos perperam Epiphanius credidit. Firmat nostram conjecturam quod ait Eusebius lib. 6.
 Hist. cap. 17, Symmachi interpretationem in Iuliana Bibliotheca Origenem reperisse.
 Nondum itaque Hexapla vel Tetrapla concinnaverat, quorum pars magna fuit Symmachi
 interpretatio. Eusebio itidem adstipulatur Epiphanius, scribens Har. 64. cap. 3, Orige-
 nem lucubrations suas in Scripturam, impulsu Ambrosij suscepas, ab Hexaplis fuisse
 auspicatum: τὸ ἄρχον, inquit, αὐτῶν ἑπιμελῶς ἐπιλοποῦντο οὐαχαζαῖν ἢ ἐξ ἐπιμελειῶν. At
 qui tunc temporis Alexandriae versabatur. Retorquebit argumentum aliquis, & dicit hoc
 tempore sex Interpretationes in unum colligere non potuisse Origenem, qui etiam tum
 Symmachi interpretatione, & editione Sexta careret. Respondeo Hexaplorum coagmenta-
 tionem mente præformasse ipsum cum esset Alexandriae, non ipsa coagmentasse, cum
 nondum exemplaria haberet ad manum, sed iam inde ipsis investigandis operam dedisse.
 Itaque non dicit Epiphanius, οὐαχαζαῖν, sed, ἐπιλοποῦντο οὐαχαζαῖν.

Euseb. Hist.
 lib. 6. c. 6.

Perfecto Hexaplorum opere, ut studiosorum sumptibus & operâ consulere Origenes,
 ad compingenda Tetrapla animum convertit. Eusebius: τὰ τῶν λεγεμένων ἑξαπλῶν ἡμῶν αἰ-
 νίσματα κατὰ λήξιν. ἰδίως δὲ ἀπὸ τοῦ καὶ συρμῶν, καὶ Θεοδοτίωνος. ἔκδοτον ὅμα τῆ ἡβδωμκάστῃ
 ἐν τοῖς πῆρα πλοῖς ἐπιετασθεύσασας. Exemplaria nobis Hexaplorum reliquit; cum præterea Aquila, &
 Symmachi, & Theodotianis editionem, una cum illa Septuaginta Senum in Tetraplis seorsum digessisset.
 Idem manifeste tradit Zonaras in Severo. Iam ante autem vel utraque, vel utraque com-
 pegerat Origenes, quam Commentaria scripsisset in Matthaum; in quorum Tomo 15. pag.
 381. se varias Scripturæ Editiones contulisse, & obelis ac asteriscis notasse tradit.

III. Has Origenis scriptiones recenset, suisque adjungit temporibus Eusebius. Nos
 præterea ex ipso Adamantio nonnulla collegimus, unde aliarum quarumdam lucubrati-
 onum ordo ac tempus æstimari possint. Scripsisse Origenem Commentarios in Genesim,
 antequam libros αὐτῶν ἀρχῶν componeret, & ex Eusebio intelligitur, & multo magis ex Ori-
 gene ipso, qui libro 1. αὐτῶν ἀρχῶν. cap. 3. & libr. 2. cap. 3. istos citat Commentarios. Idem
 tamen libro 1. cap. 2. hæc habet: Πυτο εἶπε πρὸς πρῶτον οὐαχαζαῖν ἄριστον ἄριστον ἄριστον ἄριστον
 & similitudinem Dei factus est homo, de quo diligentius, fervente Deo, cum locum ipsum in Ge-
 nesi exponere experimus, videbimus. Quid ergo? an hæc à librariis, an ab Interprete vitata di-
 cemus? an alia quadam in Genesim meditata fuisse fingemus Origenem, cum hæc scri-
 beret? Equidem hæreo. Ex libro quoque De oratione cognoscimus scriptum hunc esse
 editis jam Commentarijs in Genesim. Expositionum in Exodum, in Leviticum, & in Nu-
 meros nulla in sexto Eusebianæ Historiæ memoria: eas esse vetustiores decem Volumini-
 bus Commentariorum in Canticum Canticorum hæc Origenis patefaciunt verba ex Hom-
 il. 1. in Cantic. De quo plenius in libro Levitico, prout Dominus dare dignatus est, exposuimus. &
 ista è Prologo: Sed quomodo differant à sanctis Sancta sanctorum in Exodo, & quomodo differant
 opera ab operibus operum in Numerorum libro, tractantibus, prout potuimus, dictum est à nobis. Quo
 tempore autem Canticum explanaverit mox viderimus. Expositiones in Leviticum lau-
 dat iterum Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. cum ait: De quibus singulis cum in librum Levi-
 ticum aliqua diceremus, pro viribus explanare tentavimus. An vero Commentarij in Exodum, in
 Leviticum, & in Numeros his signentur, an Homilia, non satis apparet. De enarrationi-
 bus Deuteronomij alium apud Eusebium silentium. Recentiores illas esse reperio poste-
 rioribus Tomis in Iohannem: sic enim scribit Origenes Tomo 32. in Iohann. super Deu-
 teronomij cap. 2. vers. 30. ἀλλὰ τὰ αὐτῶν ἰστέον, οὐαχαζαῖν ἐν τοῖς τοῖς ἀντιπροσώποις ἑξῆς
 ἑστὶν αἱ. Posterioribus autem in Iohannem Tomis suum mox tempus præfiniemus. At ve-
 rustiores fuerunt enarrationes illæ Deuteronomij Homilijs in Lucam: de ijs quippe sic
 Origenes Homil. 8. in Luc. Memini quondam Deuteronomium differrentem, dixisse me, &c. quæ F
 non aliud expositionis genus, quam Homileticum videntur indicare.

Bar. Ann.
 208. cap. 1.

Observatum est Eusebio Commentarios in viginti quinque priores Psalmos Alexan-
 driae degentem Adamantium edidisse. Ipse vero Origenes Tomo 1. Commentar. in Epist.
 ad Rom. futurum pollicetur, ut Psalmum 57. aliquando enaret: & libro tamen quarto
 in eandem Epistolam, Psalmos sese interpretatum fuisse declarat: sed hic fortasse Tomos
 intelligit illic Homilia vel Scholia. At Homilia 15. in Iosue explicasse se significat Psal-
 mum centesimum; & Homilia 13. in Levitic. meminit expositionis suæ in Psalmum 118.
 Hieronymus in Proœmio Commentariorum suorum in Abdiam scribit expositionem
 Origenis in Canticum, factum esse juvenilis ætatis. Hieronymum secutus Baronius factum
 id putat anno Christi 208. quo tempore vigesimum tertium ætatis annum agebat Ada-

quod ad Corinthios scribitur: *Ecclesia Dei qua est Corinthi, cum omnibus qui invocant eam, dixisse me ad diversitatem Ecclesie, & eorum qui invocant nomen Domini.* Commentarios in priorem ad Theſſalonicenſes Epistolam in Opere contra Celsum, libro secundo laudato reperis. Denique expositionem aliquam in Apocalypſim meditabatur, cum Mattheum explicaret: de Eracone quippe illo septem capitibus, & decem cornibus instructo agens, ita scribit Tractat. 30. *Exponetur autem tempore suo in Revelatione Iohannis: & mox: Has autem principales expositiones atque probationes oportet fieri, cum ipse liber (Apocalypſeos) propoſitus fuerit nobis ad exponendum.*

IV. Ceterum magna in distinguendis Origenis Homiliis adhibenda dijudicatio est; alias enim meditate conscriptas edidit, alias ex tempore recitavit. Longe levior, me iudice, harum auctoritas; gravior illarum existimatio. Quidquid extemporalium Homiliarum superest, post sexagesimum aetatis suae annum pronuntiavit Origenes; actuarii ex ambone recitatas exceperunt: quod haecenus fieri prohibuerat. Alias variis temporibus accuravit. Quod si haec perpexisset Erasmus, minime profecto id ipsi de Homiliis Origenis generatim agentis excidisset: *Eas conciones non ipse scripsit, sed à notarijs excipi passus est, quod tamen negant tuum esse passum ante annum, ut ante dictum est, sexagesimum.* Quasi nullas cogitate conscripserit Homiliae Origenes, sed omnes ex tempore profuderit. Homiliae in Lucant, teste Hieronymo in Prologo suae interpretationis, foetus est juvenilis aetatis, & in otio quidem ac secreto conceptus, ut in publicum deinde ederetur. Continuatam ergo illic Lucae expositionem animadvertas, praeterquam in sex postremis Homilijs, quae ex ampliori numero videntur excerptae. Prioribus illis triginta tribus similes sunt Homiliae in Psalmos 36, 37, & 38, & duae in Canticum, & novem in Iudices. Extemporales autem Homiliae, quoniam juxta Episcopi praescriptum, & designatum ab eo argumentum ac Scripturae locum pronuntiabantur, ideoque certum hunc ordinem nequam tenent; sed in eandem saepe pericopam geminatae reperiuntur, praetermissis totis capitibus, diligenti cateroquin observatione, & explicatione dignis. Hujus generis videntur esse superstites in quatuor priores Pentateuchi libros Homiliae; & quae in librum Iosue extant, quas, ut ait Rufinus Interpres in Prologo, *ex tempore in Ecclesia peroravit Adamantius senex.* Hujus quoque generis esse videtur unica illa in 1. Reg. cap. 1, & 2. & alia de Engastrimytho, quam primus edidit Leo Allatius, & quae super sunt in Isaiam, in Ieremiam, & in Ezechielem. Haec autem subinde à studiosis juxta scripturae ordinem collectae & dispositae sunt. Atque haec nos magna verisimilitudine ducti conjectamus, non praefraete asserimus.

APPENDIX

LIBRI ORIGENI FALSO, VEL DUBITANTER ADSRIPTI.

I. Unde factum sit ut Origenis nomen pleraque sibi scriptiones falso asserverint, aperitur.
 II. De tribus libris in Job, deque vetusto ipsorum interprete. III. De posteriore in Job commentario. IV. De commentario in Marcum, V. Homilia in diversas. VI. Homilia quae in Codice Vaticano inscribitur, *τὸ πρῶτον ἀπόστολος*; VII. Scholias in Oratorem Dominicam, & Cantica B. Virginis, Zachariae, & Symeonis. VIII. De lamento Origenis, IX. Dialogo de orthodoxa fide, X. alio quodam vetusto Dialogo, XI. libellis De haeresibus, XII. De singularitate Clericorum, XIII. De Astrologis, & De breviario, & Sermones De catechesi.

I. **D**EMONSTRAVIMVS libri secundi quarto capite magnum aliquando in Ecclesia & illustre fuisse Origenis nomen; eoque etiam ex adversariorum contentionibus & convitiis, quod fere alias usuvenire solet, illustrius evasisse. Hinc factum est ut ab incertis & ignotis auctoribus profecta lucubrationes nonnullae, sic tamquam projecti infantes, clarum Origenis nomen sibi libenter asciverint; nonnumquam etiam operibus suis metuentes Scriptores subdoli, eminentium hunc pratexentes titulum, Adamantij famam veluti furto subripuerint; biblioplae etiam mercibus suis venditandis emtorem hiantem fucata hac inscriptione induxerint. Has quidem ob causas aliquando contigisse reor, ut in Origenis familiam spurij transferent libri; at frequentius etiam idem evenisse puto vel ex librariorum oscitantia, nomina nominibus commutantium; vel ex Criticorum audacia, quidvis sibi licere in literis putantium. Huc accessit quod